

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

PRAKTISK VECKOTIDNING
FÖR
KVINNAN OCH HEMMET

Stockholm. Gernands Boktr.-Aktieö.

N:r 44 (254)

Fredagen den 28 oktober 1892.

5:te årg.

<p>Prenumerationspris pr år: Idun med Modetidning och kolorerade planscher ----- kr. 8: -- Idun m. Modet. utan kol. pl. • 6: 50 Idun ensam..... • 4: --</p>	<p>Byrå: Klara v. Kyrkogata 7, 2 tr. (Aftonbladets nya hus.) Prenumer. sker i landsorten & post- anstalt, i Stockholm hos redaktion.</p>	<p>Redaktör och utgivare: FRITHIOF HELLBERG. Träffas & byrån kl. 12-1. Allm. Telef. 61 47.</p>	<p>Utgifningstid: hvarje helgfri fredag Lösnummerspris 15 öre (vid kompletteringar).</p>	<p>Annonspris: 35 öre pr nonpareillerad. För »Plattsökande» o. »Lediga platser» 25 öre för hvarje påbörjad tiotal stafv. Utländska annons. 70 öre pr nonp.-rad.</p>
--	---	---	---	--

Elise Hwasser.

Om några dagar — den första november — firar Dramatiska teatern sitt fyllda femtionde år. Det är ett osökt tillfälle, som nu erbjuder sig för oss, att i vårt porträttgalleri införa bilden af den konstnärinna, som under det förflutna halfseklet utgjort hufvudstadens dramatiska sceneras främsta prydnad.

* * *

Det är nu fyra år, sedan fru Hwasser lämnade den kungliga scenen, där hon då varit anställd i mera än fyrtio år. Hennes konstnärskap är barn af en annan tid än den närvarande, de roller, hon fick öfva sig på, de uppgifter, hon lärde sig se upp till, voro af annat slag än de, som nu lämnas till unga primadonna-ämnena.

På den tid, då mamsell Jacobson — som hon hette före sitt giftermål med hofkamreren Daniel Hwasser — kom till teatern, var det den stora konsten, som härskade på nationalscenen. Det högre dramat utgjorde vid sidan af operorna spellistans huf-

vudsakliga innehåll, skådespelarne voro mera vana att bära riddarmanteln och borgjungfruns kjortel än att slita sina egna kläder på scenen. Komedierna betraktades som en bisak, en förströelse för såväl skådespelare som för publiken på mellanstunderna mellan det allvarliga arbetet.

Den stora repertoaren höll den stora stilen uppe — modifierad hos de unga förmågorna af en allt mera framträdande sträfvan efter naturlighet i uppträdandet. Men den moderna, romantiska dramatik, som särskildt ifrån Tyskland trängde sig in på de svenska scenerna, och som där upptog ett betydande utrymme vid sidan af det klassiska skådespelet, den frestade till uppstyling och till förkonstling mera än till enkel storhet i stilen.

Sedan Elise Hwasser gjorde sina första lärospån i täcka småflicksroller i komedierna, befvann hon sig snart nog försatt midt upp i det stora dramat. Hon fick under årens lopp spela Desdemona och Ofelia, Tekla Wallenstein och Egmonts Clärchen, men

Det är så ljufligt att följas åt
För två, som vandra tillsammans gärna,

Ty det förkortar den längsta stråt,
Och mörkret skingras af hoppets stjärna.

N. F. S. GRUNDTVIG.

också Jane-Eyre, Syrsan, Lady af Worsley-Hall. Var det att undra på, om det sentimentalt uppskrufvade hos de Birch-Pfeiferska »intressanta» hjältinnorna förledde deras framställarinna till ett något konstladt spel-sätt? Realistiska roller åstadkomma ett realistiskt framställningssätt, uppskrufvade roller ett affekteradt.

Men de verkligt stora uppgifterna höll henne uppe, och hon förstod att se sina uppgifter stort, liksom hon i allt högre grad lärde sig att se dessa med egna ögon.

Hon kunde vara excentrisk och patetisk, men hon banade väg för sin egen personlighet, och ju längre hon arbetade sig fram, dess större möjligheter till utveckling, till själförnyelse visade hon sig äga. Hon följde med sin tid: från det tyskt romantiska skådespelet till det svenska — Jolins, Frans Hedbergs, Ludvig Josephsons, Wijkanders stycken — till den franska sededramen — Dumas fils, Meilhac-Halevy, Sardou — och till den norska, till Björnson och Ibsen.

Det behöfver knappast sägas, att denna gradvisa öfvergång från en romantik, som oftast var af skäligen blodlös och vattenhaltig art — den tyska såväl som den svenska — och till skarpt personlig verklighetsdiktning medförde ett lika gradvist omslag i skådespelerskans framställningskonst. Fru Hwasser behöll alltid höjelsen och förmågan att se sin uppgift i stort, och det var ej alltid hon kunde inpassa sig i en liten ram, hon som var van att tolka stora känslor med vild patos och i starka färger.

Det kom gärna något monumentalt in i hennes framställningar. Hon som så länge varit van att spela hjältinnor, att inneha den roll, som var andligt öfverlägsen hennes medspelandes roller, hon förlänade gärna med eller mot sin vilja ett drag af öfverlägsenhet, af storhet i godt eller ondt, åt sina typer. Det var ingen småaktighet i det hat, den skadelust, härsklustnad eller elakhet, hon tolkade, då hon spelade den svarta anden i den franska komedien — i »Dora», i »Denise», i »Danicheffarne». Hennes Frou-Frou blef ingen liten lättsinnig parisflicka, och hennes drottning Anna — i Scribes komedi »Ett glas vatten» — blef vida mer än en indolent och oskadlig nolla med drottningkrona på sitt hufvud.

Fru Hwasser kunde icke göra sig liten, men hon kunde gifva en liten människa drag, som pekade ut öfver denna människas egen synvidd och gjorde henne till en typ, på samma gång som de individuellt belysande dragen voro utarbetade med genialisk skärpa. Hon passade aldrig — och allt mindre, ju äldre hon blef — till att spela hvardagsmänniska, men så mycket mera till att framställa kvinnor, som voro hufvudet högre än sin omgivning, och som hellre befallde än lydde, excentriska kvinnor, som brydde sig katten om människors prat, utan som gingo sin egen väg och handlade efter egen känsla och eget hufvud. Från hennes tidigare typer af inbundna, stolta, själfmedvetna kvinnor — Jane Eyre, Anna Holm i »Blommor i drifbänk», »Fröken Elisabet», Mathilda i »De nygifva» — utvecklade hon sig till att gifva fru Inger till Östråt, Lona Hessel i

»Samhällets pelare», fru de Varenne i »Prins Panin», grefvinnan Danicheff, markisinnan i Alfred de Mussets »Il ne faut pas jurer de rien».

Det är ett nytt område inom diktningsvärld, hon nu kommit in uti, hon som förr räknat som sina typiska roller Myrrha i »Sardanapalus», Thusnelda i »Fäktaren från Ravenna», Sigrid fagra i »Bröllopet på Ulfåsa». Men med de nya uppgifterna kommo nya sidor i hennes naturell till sin rätt. Hon kunde visa en djärf och blodfull realism och en humor af en helt och hållet originell art. Den kunde vara dämpad, fint och älskvärdt själfironisk — som hos drottning Anna, den närlyta och barnsligt bortkomna, inte vidare klyftiga, men hjärtgoda och känsliga kvinnan på tronen — eller saftigt grotesk som hos Mussets markisinna, en af de mest fullödiga sceniska skapelser, jag sett på svensk scen. Så djärfv till hällen, så målrad med tjockt påbredda färger skulle knappast någon svensk skådespelare våga anlägga en roll — allra minst rollen af en förnäm dam — men de skulle ej heller med en så suverän öfverlägsenhet genomföra typen, så att åskådaren fullt ut måste tro på den.

Som den gamla lefnadsglada hertiginnan i »Sällskap där man har tråkigt» — en roll som kunde tyckas enkom skrifven för henne — säges hon också ha varit ypperlig, då hon *repeterade* denna roll, som hon aldrig kom att utföra inför publiken.

* * *

Den öfverlägsna genialiteten karakteriserar fru Hwassers konstnärsnaturell under hennes sista tid, hvilken också betecknar höjdpunkten af hennes utveckling. Det blir för henne ej tal om något nedåtgående, endast om framåt intill det sista, om en lika energisk som fruktbringande sträfvan ut ur den stilisering, som betecknat hennes ståndpunkt förr, om vinnande af jämnvikt mellan det excentriska i hennes skaplyne och förmågan att med enkel sanning återgifva själstillstånd och karakterer.

Den unga tiden, som främst af allt fordrar *personlighet* i konsten, och som gärna bevitnar, hur konstnären söker sig fram på sitt eget sätt, som alls ej stötes af originalitet, blott det är själ och karaktär i den, men som ringaktar den banala, dussinartade korrektheten, sätter främst bland Elise Hwassers prestationer hennes skapelser inom de verkliga karaktärsrollernas område — jag vill ej precis säga inom den realistiska dramatiken, ty Alfred de Musset var väl minst lika mycket fri diktare och skapare, som han var efterhärmar och realist. Hennes Thusnelda var en kraftfull studie i den något svulstiga tyska stil, som härskar i Friedrich Halms dram, hennes Hermione — i »En vintersaga» — en harmoniskt måttfull grekisk kvinnostaty, som stigit ner från sin sockel och fått lif. Men aldrig fick fru Hwassers individualitet ett så helgjutet och så äkta uttryck, som när hon i täflan med ett yngre släkte, som kom med nya åsikter, sökte mindre plastisk skönhet än individuell karaktär — eller då hon, som ingen af de yngre, för-

mådde förena *deras* anspråk på skärpa i karaktärsteckningen med det äldre släktets kraf på ideel skönhet och harmoni i framställningen. Då hon på sin afskedsföreställning visade sig i drottning Annas gestalt, föreföll det helt och hållet själfklart, att hovvets alla damer och herrar bugade sig, hvar hon gick fram.

* * *

Det är endast några få af fru Hwassers sceniska skapelser, jag här haft tillfälle att nämna. Hon som under snart sagdt fyra årtionden var kungliga scenens primadonna, representerade under denna tid vid sidan af Georg Dahlqvist, af hrr Schwarz och Elm-lund dess verksamhet inom det dramatiska området. Hon spelade lekfulla ingenuer i hvit klädning och med utslaget hår — i »Lilla kusin», »Rosa och Rosita», »De onyttiga», »Fjärilsfebern», »Släktingar». Hon var nordisk mö i Beskows »Torkel Knutson», i Josephsons »Folkungalek» och »Marsk Stigs döttrar», i Wijkanders »Lucidor», i Hedbergs »Stolts Elisif». Hon var Daniel Hjorts moder, innan hon blef Dagvard Freys. Hon var Shakespeares Hermione och Kleopatra och Runebergs Tekmessa i »Kungarne på Salamis». Hon, som varit en sprittande Puck i »Midsommarnattsdrömmen», gjorde en präktig gummtyp som den silfverhåriga markisinnan de Villemer. Hon blef Björnsons Maria Stuart, liksom hon förut varit Schillers, hon blef Ibsens Fru Inger, Lona Hessel, Nora och fru Alfvig. Hade hon varit ett dussin år yngre, skulle hon ock blifvit Hedda Gabler och »Fru från havvet».

Hon delade primadonnornas öde att se andra förmågor tränga sig fram i deras väg, att se de bästa rollerna upptagas af de unga. Hon måste tigga sig till att få lady Macbeths roll, då Rossi gästade på kungliga teatern, liksom hon tiggat sig till att få »Gengångare» uppförd. När Olga Björkegren hade hufvudrollen i Sofokles' »Antigone», åtog sig fru Hwasser drottningens lilla biroll, men återgaf dennas enda scen med öfverlägsen höghet och styrka.

Så lämnade hon teatern och Stockholm och slog sig ner på västkusten, i Fiskebäckskil, där hon förut plägat tillbringa somrarna. Mestadels ensam har hon lefvat där i fiskeläget — en daglig segeltur ut till de yttersta skären, då sådant så medgifver, eljes långa promenader på badhusbyggnaden. Teatervärldens händelser och nya företeelser vet hon föga om. Hon lever i sina minnen från den tid, då hon var med, och då hon var scenens drottning, dessa årtionden, som medförde en så stark och en för tidens gång så betecknande utveckling för diktningen liksom för den sceniska framställningens konst.

Georg Nordensvan.

Det gifves inga obehagligare och hårdare människor än de, som alltid äro sysselsatta med att betrakta sin egen olycka.

E. Chr. Kleist.

Oktober snö.

*Holen nyss en gulvarm dager
öfver parkens grönska spred;
ner från rymd, som molndok drager,
fara fina flingor ned.*

*Ned från trädens löfverk sväfra
fjun på fjun i rastlöst fall;
åt naturen re'n de väfva
på en svepning, hvit och kall.*

*Nästa dag hvart blad i parken
ses från kalla grenar strödt:
öfverhöjd med grönt är marken
som vid hus, där någon dött.*

*Ty när första snön har gifvit
åt naturen vinterns bud,
innan höst och stormar rifvit
och förblekt den rika skrud,*

*hon med smärta brådt sig reder
till sin sommarlefnads slut
och sin hela löfprakt breder
till sin egen graffärd ut.*

Bernhard Risberg.

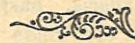
Kvinnan och söndagen.

I en profpredikan, som kyrkoherden H. G. Blumenberg häromdagen höll i Norrköping, behandlade predikanten söndagsfrågan och framhöll, huru önskligast det vore, att söndagshvila kunde i möjligaste mån beredas så många, görligt vore. Därvid yttrade talaren bland annat följande behjärtansvärda ord, som vi ansett skäl att återgifva, så mycket mera som saken sällan ses äfven ur denna berättigade synpunkt.

Frågan om söndagshvilans möjlighet är icke lättlost: »Vi ha hela klasser af yrkesmän, i hvilkas befattning söndagstjänst ingår. Dit höra i främsta rummet vid posten och järnvägar anställda. Men vi hafva många flere; *det endast talas mindre om dem.* Söndagstjänst åligger sjömän, den åligger läkare, den åligger i mer eller mindre mån hela den talrika hus-tjänareklassen. Och ändå är icke förteckningen full; ännu saknas de, som *mer än andra* ha ständig söndagstjänst, fastän det alls icke talas därom, nämligen de *många husmödrar*, som måste dela jämnt om jämnt med tjänarinnan, och ännu mera de ändå talrikare husmödrar, som alls ingen tjänarinna ha, utan själfva måste passa upp i sitt hus sent och tida, helg och söken.

Denna erinring leder oss också in på frågans hjärtpunkt. Den enes hvila kommer alltid att i mer eller mindre mån bero därpå, att den andre uppoffrar något af sin. När på sabbaten äfven i det torftiga hemmet man

och barn fått på sina bästa kläder och sätta sig ned till en måltid, som i all sin enkelhet dock är förmer än de andra dagarne, då är det makan och modern, som offrat egen hvila för att bereda glädje åt dem, hon håller af. När på sabbaten hjälpen bringas den insjuknade, som vrider sig i sina plågor, när på sabbaten tröstens ord talas till de bedröfvade eller undervisningens ord till de okunniga, när på sabbaten evangelium förkunnas, då beror allt detta på uppoffring. Men då visa oss också skriftens ord vägen: *Man må ju göra väl på sabbaten.* Försök att fordra litet mindre och gif i stället litet mera, ty det är saligare gifva än taga. Hellre än att du låter andra anstränga sig, för att du själf skall få ha lugn, så försaka något af din egen hvila för att hjälpa andra med deras börd. Låt oss icke gå med tillslutna ögon för de offer, som bringas oss själfva, isynnerhet af hustrur och mödrar, beredda att försaka, endast då vi tvingas därtill, utan låt oss i allt bevisa oss som lärjungar af honom, hvilken kom hit icke för att låta sig tjänas, utan för att tjäna och gifva sitt lif till återlösen för många. Ty söndagsfrågan, som ju ock blifvit ett af tidens många brännande spörsmål, kan lösas endast på *den ömsesidiga uppoffringens väg*, men den rätta kraften och förmåga till uppoffring kan du vinna blott i vår frälsares skola.»

Giftermålsagenter.

I.

Herr agenten Ström.

Hvilket bildergalleri kan icke stundom ett enda ord frammana för minnet! Hur tydligt de stego fram vid ordet: frieriannons, dessa män och kvinnor, som jag i skilda samhällslager sett verka som giftermålsagenter! De hafva förmligt slagit ring omkring mig, och för att blifva kvitt deras sällskap finnes intet annat råd än att föreställa ett par, tre af dem för allmänheten.

Egentligen borde jag väl först afteckna mina tidigaste bekantskaper bland dessa egendomliga affärsmänniskor, men i denna stund tränger sig en bland de nyaste så i förgrunden, att jag nödgas börja med honom.

Herr Ström gjorde sig vid ganska unga år till grosshandlare, slog snart och vigt en ekonomisk kullerbytta och vardt så agent i flere affärsbranscher, men höll sig med svårighet uppe bland sina forna sällskapsbröder och så kallade vänner.

Det föll honom dock i början aldrig in att göra affärer i giftermål för sin nästa; han hade gjort det en gång helt och hållet för egen räkning blott med tillhjälp af sin gamla moster, och hon hade skött denna affär gratis, af rent intresse för systersonen. En tillfällighet, som det ju kallas, när länge gömdt ogräströ plötsligt spirar upp i en människas tanke, gjorde herr Ström till agent äfven för giftermålsaffärer.

Ludvig Hain, herr Ströms forne skolkamrat och senare kamrat bakom disken i en diversehandel, återkom från ett flerårigt vistande långt fjärran från fäderneslandet. Gissningarna och berättelserna om, hvar Ludvig Hain under denna tid vistats, varierade, men ett var säkert, han hade förtjänat sig en anseelig förmögenhet, och då detta blef känt, framstod

plötsligt mannens bild klar och ren, målad på guldgrund och med en antydning till helgon-skimmer kring hjässan.

Halft banbrytare för europeisk civilisation, halft missionär och hel kapitalist vardt Ludvig Hain en storhet i sin fädernestad, och dock kände han en oöfvervinnelig rädsla för bildade kvinnors sällskap. Han hade blifvit ovan vid de former, som iakttagas i finare kretsar, sade han själf till Ström, men tillstod på samma gång för honom sin önskan att blifva gift med någon flicka, som ägde skolkunskaper i förening med en förmögenhet, någorlunda värdig hans egen.

Ludvig Hain afskydde nämligen beröringen med fattigdomen, där denna icke uppbars af den humor, hvilken agenten Ström genom sitt uppträdande lärt honom att beundra som ett nytt och dräpligt sätt att lätt flyta öfver vingleriernas många blindskär.

»Jag har tänkt på det du sade angående ett ansenligare giftermål, du Ludvig», sade Ström en dag såsom inledning till ett nytt ficklån, »och har nu funnit en passande hustru åt dig.»

»Säger du det! Ro fram med varan då, min bror! Är hon kurant, så slår jag till.»

Hains frivola affärston tände plötsligt vinstbegärets gnista hos agenten. »Hvad får jag i provision?» sporde han kallt.

»Det beror på varans hela beskaffenhet,» svarade Hain lika kallblodigt.

I stadens norra utkant, där järnvägen stryker fram, bodde ett äldre äkta par med deras enda barn i ett större hus, som var deras eget. Mannen hade i yngre dagar varit arbetskarl, sedan som gift man idkat handel med matvaror, som hans hustru insaltade och tillredde. Han var tillika en af dessa utröttliga svenska lotterispelare, hvaraf vi hafva så många, men i olikhet med de allra flesta af dem vann han ett par gånger större summor, och då »en lycka sällan kommer utan följeslagare», tillföll honom slutligen äfven ett betydligt arf efter en ogift bror, som varit sjökaptän. Då lade Möller ned sin affär och köpte det stora huset för att lefva på afkastningen af sin egendom.

Flickan, som bar det klingande namnet Guldborg, var då tio år. Hon blef nu tagen från folkskolan och förflyttad in i stadens förnämsta flickpension, hvarest hon visserligen behandlades på ett opartiskt sätt af lärarepersonalen, men blef i stället så mycket sämre bemött af sina kamrater, hvilka betraktade det som en fläck på den fin-fina skolan, att den forne arbetskarlens dotter skulle njuta undervisning därstädes.

Flickans anspråksfulla dopnamn blef först ändradt till Guldkorg, sedan till Guldkorf, ty förståndsuppfattning, i förening med en adlande själsbildning, hunno icke eleverna att tillägna sig; därtill voro kunskapsämnen allt för många i denna högre flickskola.

Guldborg bad att få kallas vid sitt andra dopnamn Leontina, och skolans föreständarinna upptog detta namn, men förkortade det till Tina, hvilket gaf kamraterna anledning till nya speglosor.

Tina slet sig dock igenom alla skolklasserna och erhöi vackra afgangsbetyg, men hennes sinne var blifvet hårdt och kallt, hennes själ misstrogen mot alla människor.

Denna misstro fick ny näring genom de friare, som snart anmälde sig, än hos hennes föräldrar, än hos henne själf, och antingen i samhällsställning stodo öfver henne eller ock hörde till föräldrarnes klass och i båda fallen icke gjorde sig synnerligt stort besvär att

skyla affärsspekulationen under en lånad flik af kärlekens mantel.

Tina afvisade alla dessa giftermålsanbud, och då hon vid föräldrarnes frånfälle — hon var då tjugusju år — stod fullständigt ensam i världen utan en enda förtrogen vän, beslöt hon att vara ännu mera på vakt mot alla människor.

Vid denna tidpunkt hade hon lagt en lifsplan, som det var hennes fasta föresats att följa: Göra hvar människa rätt, men aldrig godt; aldrig bry sig om nästans görande och låtande, icke fästa sig vid någon, vare sig man eller kvinna, betala — på ett eller annat sätt — hvarje tjänst, som visades henne, samt för öfrigt njuta af lifvets goda så mycket, som var förenligt med en bildad flickas smak, goda rykte och förmögenhet.

Tina inbillade sig, att hon härigenom kring sig uppfört en kinesisk mur, som skulle skydda henne mot lifvets alla sorger och växlingar. Hon hade med fullt uppsåt dresserat sig till egoist.

Det låg dock ingalunda i Tinas lynne eller lifsplan att lefva som enstöring; hon ville deltaga i sällskapslivet för att visa forna skolkamrater, att hon förstod skicka sig och göra anspråk på att höra till bildadt folk.

Agenten Ströms fru hade redan i Tinas föräldrars tid hört till hennes bekanta, och nu var det denna dam, som införde den rika arftagerskan i åtskilliga tongifvande familjer, med hvilka fru Ström räknade släktskap, och för dessa tjänster betaltes af Tina medels ansefulla presenter.

En eftermiddag bjöd fru Ström Tina jämte tvänne andra ogifta damer till sig på kaffe. Agenten var borta och väntades först hem nästa dag, sades det, och nu skulle i denna lilla fruntimmerskrets föreläsas en nyss utkommen roman.

Men af läsningen blef det ingenting, ty agenten kom hem, »förrän han trott», och i hans sällskap befann sig den i stadens alla sällskapskretsar så mycket omtalade Ludvig Hain. De båda herrarne förenade sig då med det inbjudna damsällskapet och detta till allmän trefnad och belåtenhet.

Ludvig Hains skygghet för bildade kvinnor i allmänhet hindrade dock icke, att han var en skicklig fågelfångare, då han förut fått besked om den fågels natur, som han önskade fånga. För första gången fick nu den tanken insteg hos Tina, att någon höll af henne för hennes egen skull.

Ludvig Hain var ju själf allt för rik till att bry sig om hennes penningar, trodde hon, och både agenten, dennes fru samt friaren förstodo att styrka henne i denna tro.

Ett halft år efter hennes, som Tina fullt och fast antog, tillfälliga sammanträffande med Hain i Ströms hem blef hon gift med den vidtbereste mannen, och sammansläendet af hennes och hans kapital bildade en ställning, på hvilken han klef raskt upp i affärsvärlden. Tina kände sig obeskrifligt lycklig, sedan den mur hon uppfört omkring sig hade fallit och hon ägde någon, på hvilken hon kunde slösa hela det sparade förrådet af sin kärlek och sina omsorger.

Den äkte mannen befann sig synnerligen väl vid samlivet med en hustru, som blott lefde för att lyckliggöra honom och ej ett ögonblick reflekterade öfver, huruvida hon var älskad tillbaka.

Tina hade ju åtnjutit så få prof på kärlek — föräldrarne hade aldrig ansett det för passande att smeka sitt barn —, och då Hain, när det föll honom in, icke hade svårt för

att spela älskare, blundade Tina envist för den brist på finhet, som utmärkte den äkte mannens uppförande mot hustrun.

Något öfver ett år drömde Tina sin kärleksdröm; då inträffade en af dessa oförbrännliga tilldragelser, som både i dikten och verkligheten förekomma så ofta, att de i all sin sorglighet fresta till löje.

Tina ville en dag gifva bort en af mannens gamla afagda rockar och frågade honom om lof därtill. Han stod just i färd att tända sin cigarr och gå till sitt kontor, då frågan framställdes, och till sitt liknöjda: »Var så god!» tillfogade han: »Känn dock först efter, hvad det är som glidit ned emellan tyget och fodret; jag tyckte, då jag nyss kastade rocken från mig, att där ligger något; kanske en sedel, och då är det din.»

Det var ingen sedel, utan ett bref från agent Ström, skrifvet i Hamburg en månad efter Tinas bröllop och innehållande en marning till Hain att betala honom den summa han betingat sig, för det han »tjänat honom i affären T. M.»

Ett uttryck i slutet af brefvet lämnade icke Tina Möller i tvifvel om, hvilken affär som menades, och i ett nu rycktes äfven från hennes själs ögon den bindel, som dolt hennes makes råa, lumpna natur.

Tina Möller hör dock icke till dem, som erkänna för någon, icke ens för bedragaren, att de låtit sig snärja, narra och bedraga. Icke med ett enda ord röjde hon för Ludvig Hain eller agenten, att hon kände till »affären T. M.», men den forna försteningen i hennes väsen inträdde åter.

Detta dock endast på ytan, ty i hennes inre rasar smärtan dubbelt stark, emedan den aldrig får komma till utbrott, icke ens då Tina är ensam. Hvad hon dock icke helt och hållet kan dölja för människokännaren, är sin afsky för Ludvig Hains hela uppträdande; hvarje rätt ord, hvarje simpel åtbörd framträder nu för henne i en till vämjelighet förstorad gestalt och pinar hennes sönderslitna själ ända till förtviflan.

Han tyckes dock icke lägga märke till hustruns allt mer och mer förstenade yttre väsen, utan skrifver hennes afvisande sätt på samma räkning som sin egen likgiltighet för »äktenskapliga karesser».

Agenten är dock så stolt öfver »affären T. M.», att han sedan med en ganska stor förkärlek drifver giftermålsmäkling som en binäring i kompaniskap med sin smidiga, inställsamma hustru.

Ave.

Epigram.

A' barnen kvicka, då är saken klar,
Då brå's de då så visst på kära far;
Men råka de bli dumma,
Ja, då är skälet lika klart och visst,
På syndabochar är det aldrig brist,
Då brå's de på — »min gumma».

Snorre.

Anne Charlotte Leffler di Cajanello.

A' det väl sannt, har detta hjärta
domnat,
som gömde denna känslans rikedom,
har denna själ af eld för alltid somnat,
fast söderns rosor ännu stå i blom?

Jag minns ett blad från Olies kärleks-
saga,
ett blad, som ryser öfver nordens höst —
så mörk finns ingen höst som det att taga
för alltid afsked af en älskad röst.

Din djupa röst — hur kär den hade
blifvit,
ut hvarje rad, ut hvarje ord den ljöd:
Du hör till dem, som med sitt hjärtblod
skrifvit,
Din hela diktning, den var färg och glöd.

Men när du såg, hur mörka skuggor
täckte
den väg, där mänskligheten drog framåt,
en sackla du åt tiden också räckte —
och ljuset föll på sorg och kval och gråt.

Not orättvisan! Så den ljöd parollen,
och djärft i teten såg man jämt dig gå;
Din pennas blixtar skrämde leda trolle —
Du stycka fick af känslan för de små...

Nu är du borta... Och din graf skall
redas
ej uti snöns och norrskensljusets land —
nej, kistan skall med klassisk lager
klädas,
när solen sjunker vid Italiens strand.

Men fjärran från ditt gamla hemland
sänder
en krans af ljung, som ännu skimrar
röd —
en hyllningsgård, som knöts af svenska
händer
vid fjärdars stilla brus i aftonglöd.

Daniel Fallström.

Anne Charlotte Leffler di Cajanello.

Höga kunde författaren till utkastet om fru Agrell, som stod i Iduns sista nummer, ana, att han så snart och af en så sorglig anledning skulle få uppgiften att åter tala till Iduns läsarinna. Anne-Charlotte Leffler di Cajanello afled den 21 oktober i Neapel. Då denna tidning redan för ett par år sedan* meddelat författarinns biografi och porträtt, kan här blott bli fråga om att nedteckna några personliga intryck och allmänna reflexioner.

Dödsbudet kom i måndags med morgontidningarna. Ingen hade hört något förut. Sjukdomen var kort, och detta dödsbud verkade förlamande och på ett besynnerligt sätt som ett af dessa ödets despotiska beslut, som man ej förstår. Vi hade hoppats så mycket af denna författarinna, hon stod ännu i sin fulla kraft. Ingen visste, hvad hon härnäst skulle producera som författarinna. Hon befann sig i en kris — i en brytningsperiod. Hvem vet, hvart hennes utveckling skulle ha fört henne? Hon var bosatt i Italien, hade under de sista åren indruckit skönhetsdyrkan, hade gjort nya erfarenheter, lefde midt i ett rikt nytt lif med nya intryck, under helt andra lifsförhållanden än här uppe under en oblid sol, en karg natur, där lärda spörsmål behandlas med ett allvar och ett pedanteri, som om de vore lifvet. Om allt detta, hela denna nya förundrade blick på lifvet i dess sydländska passionerade form hade hennes sista böcker talat — *Kvinnlighet och erotik* till exempel. Det var ett enligt min tanke flerstädes omoget språk, hon hade talat i den boken, men det intressanta var, att hon hade talat det, problemkvinnan, den nyktert tänkande. Hon hade varit likasom barn på nytt, låtit sig tagas af alla dessa en sydländsk himmels nya intryck, och hon höll på att smälta dem, det var ett koas för henne att förarbeta dem, henne, den framför alla andra rediga, logiska. Hon afsvor ju nästan kvinnosaken i »Den kärleken», hennes sista pjäs; hon tog ju nästan den oöfverlagda driftens parti i romanen »Kvinnlighet och erotik.»

Och allt detta påbörjade, det var nu slut utan afslutning. Det var punkt midt i meningen. En gastrisk inflammation, så lydte det lakoniska telegrammet, en gastrisk sjukdom hade öfverraskat henne, midt som hon skref och lefde och hoppades. Nyss, för fyra månader sedan, hade hon erfarit modersglädjen för första gången. Hon var icke omgift längre än sedan två år tillbaka. Hon hade icke varit hertiginna af Cajanello mer än denna korta tid, och så dör hon ifrån allt sammans. Det var icke mer än ett år sedan hennes bästa vän, den kvinnliga professorn Sonja Kovalevski hade dött, lika oförmodadt och för mänskliga blickar oförklarligt.

Då, medan vi som bäst grubblade, slog oss kanske en tanke: »De, som gudarne älska, dö unga.» Det är ett gammalt ordspråk från klassicitetens dagar. Unga — ja — men hon var icke ung! Hur gammal var hon då egentligen? Vi måste se efter. Hon var född 1846 — således icke egentligen ung. Men var det möjligt, att hon var så pass

gammal? Och så förstodo vi, hvarför dödsbudet var så särskildt skakande. Det var därför, att vi alla i hemlighet och omedvetet hade den känslan, att hon skulle öfverleva oss, hon var ungdomen och hälsan själf — det fanns ju ingenting, som hindrade, att hon kunde bli sina sjuttio år tyckte vi. Hon fällde en gång ett karaktäristiskt yttrande. »Om det är någonting, jag ursinnigt tänker kämpa emot, så är det ålderdomen,» sade hon. »Om jag blir gammal, så ämnar jag icke kläda mig som gammal, jag skall fortfarande kläda mig som ung — ja, det skall jag.»

Intrycket af lugn, samlad, sansad kraft, var det första man erfor, när man såg henne. Troligen berodde intrycket på ögonen — nästan kalla och forskande, men tillika muntra som ett barns, en pojkes, en af alla drömmar ännu icke hemsökt fjortonårings. Det var dem man först såg i hennes ansikte. Sedan munnen: den starka munnen med det beslutsamma draget. Det öfriga glömde man bort, man blef öfverraskad, när några anmärkte, att håret var gråsprängdt, det hade man ej märkt, nu kom man ihåg det; hvad man hade sett var, att det var burrigt fram. Det var alltid till ögonen man vände tillbaka, därför att dessa ögon voro kritiska, så att man blef rädd, men också därför att när man öfvervunnit rädslan, så voro de så förtroendeingifvande, så kamratligt förtroendeingifvande och ärliga. Motsägelser, som man ej tålde af någon annan, tålde man af henne, och man gaf sig gärna in i en diskussion *sine ira et studio* — utan fördom och förkärlek — och man fick nästan alltid orätt.

Hon hade tänkt öfver det förut — det man talade om, hade hon redan lagt i ordning i ett system, hon hade svar på allting — hon kunde till och med tala och höra på eftertänksamt, hon var som en docent i filosofi, tyckte man nästan — nota bene utan pedanteriet. Men så kom det en blyxt i ögat, bara en enda, men som visade kvinnan eller med andra ord, att hon hade tänkt med själ och hjärta och ej blott med hjärna. Denna strid mellan den nyktert arbetande beräkningen: hjärnan och hjärtat eller snarare lidelsen, det onyktert dömande ögonblicksorganet, den striden var henne medfödd, den striden gjorde hennes lif skiftningsrikt och framkallade äfven en brytning i hennes idévärld.

Det var icke sant, det som många sade, att hon saknade omedelbarheten. Snarare saknade hon då sinnet för behaget af det inkonsekventa, af känslans snedsprång, hvarigenom känslan, denna lösdriofvare bland våra förmögenheter, tillåter sig att beskrifva zigzagfigurer på sin bana.

Det var eget att se dem tillsammans, dessa vänner, hon och fru Kovalevski, den sista en äkta ryssinna med en droppe zigenarblod i sig. Hvem af dem var vetenskapsmannen, forskaren, matematikern, och hvem var romanförfattarinna? Jo, vetenskapsmannen var, försäkra oss vetenskapens annaler, fru Kovalevski och romanförfattarinna var fru Edgren, men hvem skulle ha kunnat ana det? Fru Sonja tänkte alltid på minst tre saker på samma gång, och fru Edgren följde alltid en bestämd tankegång nära nog trådrätt. Hos den förra trängdes orden om plats och tankarne om utrymme, och hennes samtal var ett evigt flöde. Fru Edgren var lugnet i stormen af detta böljande fantasihafsvågor, och hon styrde kursen med besinningen hos en erfaren lots, som alltid vet, hur kompassen står.

Vi ta från bokhyllan ned våra böcker från det s. k. *Unga Sveriges* glansdagar, dessa jubel- och klangdar, som inföllo i början af 80-talet. Där äro de af Geijerstam utgifna revyerna, där fru Edgren skref om Annie Besant en gång, där är »*Ur Lifvet*», första och andra samlingen. Men — hvad de ha blifvit dammiga! Det är redan forntid, som fläktar emot oss från dessa böcker, det är ett längesedan förgånget, denna pingstid för dåtidens oppositionella ungdom, som fru Edgren då slöt sig till, dessa, som voro »fulla af sött vin», ungdomens och hoppets söta vin. Man trodde då för tiden, att det var nog att *bevisa*, att människor hade orätt; var detta blott gjordt, så skulle nog också förändringarna, reformerna komma af sig själfva. Så naiv var man, och så *bevisade* man. Man ställde upp motsatser; det var frun och mannen i äktenskapet, den ena hade rätt, den andra orätt, det var de unga gent emot de gamla, barn gent emot föräldrar eller underordnade gent emot förmän. Man lät alla dessa föra rättegång med hvarandra, och denna processlystnad, denna grälsjuka grep hela literaturen, och äfven fru Edgren återgaf den i sina skrifter.

Hvem af denna krets minnes icke, hur man för att få större sammanslutning till stånd bildade ett literärt sällskap, den s. k. »svältringen», namnet taget af öfverenskomsten, att matsedeln skulle ha sitt bestämda, begränsade antal rätter. Den, som gjorde les honneurs mest imponerande bland värdinnorna, var fru Edgren. Det var icke utan, att ej stämningen var en smula högtidlig och tryckt, man kände ansvaret af att vara de nya idernas fanbärare, en ny tids inledare, man spelade nog en smula storhet för hvarandra då och kände sig ej fullt säkra i rollen.

Var det något af viktighetsmakeri och förkonstling öfver det hela, så var det å andra sidan lefvande nitälskan för literatur, som fanns då. Det var fru Edgren, hvilken bäst uppehöll rollen af fransk salongsdam. Hon samlade och var medelpunkten i den unga falangen. Hon hade japanesiskt bric à brac, solfjädrar på väggarna, porträtter, taflor, byster och nya danska böcker på alla bord i sin våning och gjorde sina soarées med världsvana. Men diskussionen ville aldrig riktigt gå bra.

Det var problemernas och debatternas tid, men jämte det teoretiska intresset fanns där också naturdyrkan. Minns ni från litteraturhistorien en mamsell från Ludvig XIV:s dagar, som tillhörde den preciösa kretsen, som Molière sedan karrikerade — m:lle de Scudery. Denna gamla dam beskref Ömhetslandet, hon gjorde upp en geografisk karta däröfver. Genom landet gick en flod — Inklinationsfloden — från norr till söder: den mottog två bifloder, Tacksamhetsfloden och Aktningensfloden. Äfven bland 80-talets nyiffrare teoretiserade man mycket öfver kärleken och ofta nog ganska tillgjordt som då, men skillnaden var, att kärleken eller det bästa i lifvet ej ansågs ha mycket att göra med reflexion och underordnandet under sociala regler. Tacksamhet, aktning höllos icke för att vara några mäktiga tillflöden till kärleken. Den naturdyrkan man bekände sig till innebar, att allt skulle vara naturfriskt, ursprungligt, omedelbart, trotsigt, skulle växa vildt, så att säga, ur naturgrunden.

Men hur fru Edgren, sedermera efter sin skilsmässa och sitt nya giftermål hertiginna di Cajanello, studerade situationer och typer ur samtiden, gjorde hon sig småningom allt

* I n:r 18 för år 1890.

mera fri från maneret, skolans bittra ironiska maner, och från slagordens tryckande ok, åtminstone till en del. Som exempel på sådana slagord kunna nämnas det Ibsenska »att vara sig själf», *ärlighet*, *sanning*, eller nu för tiden, när tidsströmningen går emot den demokratiska nivelleringen, Nietzsches bekanta: »den andliga förnämheten».

Fru Edgren fick under sitt studium fram intressanta motsatser, den själfsväldiga ryhätan, den kufvade hustrun, den egenkära narren till äkta man, men en lång tid smakade nog, hvad hon bjöd på, ännu Ibsen. Redan nu var dock stilen utmärkt: hur präktig, hur bredt flytande, hur sant episk kunde den ej vara! Men manne ej ändå fru Edgren gjorde sin största och originellaste insats, när hon i »En sommarsaga» skildrade den norska kraftnaturen och ställde densamma i så stark motsats till de märglösa kulturtyperna vid en svensk badort, exempelvis denne docent med sitt eviga framhållande af motsatta synpunkter, detta: »å ena sidan» och »å andra sidan», som är teoretikerns naturliga uttrycksformel, ett slags gift, en handlingsdödande bacill, hvars sjukdomssymptom fru Edgren likasom hela den tidens »unga Sverige» känt och ville komma ifrån.

Kan man ej härifrån datera hennes allt mer framträdande motvilja mot teorin och närmande till naturen, hennes tilltagande benägenhet att skildra konstnärslynnen, som dricka djupt af lifvet, våga ta för sig af naturens evigt dukade bord, dessa lynnen, som hata på förhand uppgjorda principer och regler.

Det är egentligen icke någon *helggjuten* karaktär, man kan påvisa som målsman och exponent för denna nya riktning hos henne. Det är ännu ganska oklart för henne själf, hur typen skall ställas mot bakgrunden. Men att en sådan positiv typ af mod och handlingslust höll på att arbeta sig fram hos henne, det ser man. Att instinkten allt mer vann öfver reflexionen som lifsfaktor, är alldeles uppenbart. Att hon i det svenska lynnet såg den förnäma tillbakadragenheten, den trötta och blaserade öfverlägsenheten som ett farligt folklyte, upptäcker man också lätt. Desto mer är det att beklaga, att hon ej fick fullborda skildringen, ty den norske läraren antyder, hvart hon syftade, och ger godt hopp, att hon skulle lyckats att visa, hvad enkel energi och orädd rättframhet förstå. Det ligger mycket i ordet: *vare sig selv*, som ännu icke har blifvit tolkad genom dikten, och i fru Edgrens variationer öfver temat *själfständighet* ligger något äkta svenskt, som gör, att det är en förlust ej blott för vår litteratur, men också för vårt kulturlif att ha förlorat hennes skarpa blick för både solsidan och skuggsidan i vårt lynne.

Hellen Lindgren.

En i Stockholm bosatt person sökes,

som är villig och kompetent att, efter närmare träffad öfverenskommelse, till nästa år åtaga sig att i *Idun* sköta

en allsidig och underhållande

gåtafdelning.

Sökanden måste vara van författare på detta område samt förtrogen med alla de skiftande former för dylika tankeöfningar, som numera äro brukliga. Svar ställes i bref till Iduns Redaktion.

Bref från landet.

Herre, det er en stor synd
att döde en fager tanke.
Ibsen.

Herr redaktör!

Naturligtvis kommer Ni ihåg — ty en riktig redaktör minns allting —, att jag en gång mot slutet af förra året bad Er om ett råd i anledning af Snorres uppträdande i den stora »frågefrågan», och att Ni var nog älskvärd att låta trycka min epistel i *Idun*. Den där utmärkelsen, hvarigenom Ni på sätt och vis upphöjde mig till rangen af författarinna, har ej lämnat min ärelystnad någon ro. Önskan att vinna flere lagrar på samma område har med hvar dag vuxit i styrka, och nu har ni mig här igen.

Till min något »blåstrumpsfientlige» herre och man har jag ej sagt ett ord om detta mitt tilltag; det torde Ni förstå af det epitet, jag med smärta nödgats använda om honom. Å andra sidan har jag, såsom en sann Evas dotter, naturligtvis inte kunnat behålla mina högt flygande planer alldeles för mig själf. Häromdagen beslöt jag därför att i mitt förtroende inviga mina barns guvernant, som tillika är min goda vän. Och det är egentligen med anledning af ett samtal oss emellan — för hvilket jag här skall redogöra — som jag nu vänder mig till Er.

Till en början kunde jag inte alls få henne att begripa, hvad jag egentligen äsyftade. Men när hon äntligen fått saken klar, gaf hon sin förvåning luft på ett i mitt tycke ganska oartigt sätt. »Skulle du kunna skriva?» utropade hon i en ton, som ovillkorligen kom mig att tänka på: »Skall detta vara hennes nåd?» i fru Lenngrens odödliga skaldestycke *Porträtterna*. Jag var emellertid allt för talträngd för att låta henne dela den gamla Susannas öde och svarade därför saktmodigt: »Ja, hvarför skulle inte jag kunna likaväl som alla de andra skrivande damerna.»

»Men hvad i all världen skall du då skriva om?» frågade Susanna — vi kunna ju kalla henne så, på grund af den ofvan omtalade likheten.

»Åh, liksom de andra författarne och författarinorna: om allt möjligt. Tror du inte, att äfven jag kan ha något att säga i t. ex. försvarsfrågan, som ju nu nästan blifvit »kvinnornas fråga», eller om vår alltmör sig utvecklande förmåga att hålla de otäcka karlarne stängna, hvilket ändå i alla tider blir den egentliga »kvinnofrågan» — andra lika viktiga problem att förtiga — eller att jag har mina »tankar» om förhållanden, som höra till »hemmets tränga krets». Jag måtte väl liksom alla både bildade och icke bildade människor nu för tiden ha »åsikter». Till omvexling skall jag ibland skriva små intressanta berättelser, poemer o. d.

Tycker Ni inte, herr redaktör, att det där låter höra sig?

»Nå, hur skall du då gå tillväga, sedan du bestämt dig för ämne och fått titel på din uppsats?» fortsatte Susanna.

»Jo, först skall jag ha ett motto. Att inleda hvad man skriver genom att anföra ett vackert ordspråk eller en tanke af någon berömd skriftställare ser så distingueradt ut och ger intyck af, att man äger stor beläsenhet. Jag har redan samlat ihop några ordstäf, som jag tycker skola ta sig bra ut som motto, t. ex.: *Låta hvar man ha sin mening gör ingen vred — Ett kointin förstånd är bättre än en centner lärdom — Keinnoråd kan och stundom vara godh.*»

Här gjorde min kära Susanna ett inpass, som visar, hur grundligt oerfaren hon är i författarskapets hemligheter. Hon sade: »Nå, om du i dina samlingar inte har ett motto, som passar för hvad du för tillfället skriver om?» Jag kunde ej låta bli att visa mig en smula öfverlägsen och svarade: »Denna din fråga förvänar mig, ty svaret ligger ju, såsom en stor norsk skald uttrycker sig, »snubblende nær». Jag lämpar både titel och text efter mottot förstås. Om man har blott en smula ömdömesförmåga, kära du, behöfver man sannerligen inte läsa många uppsatser, försedda med motto, förrän man kommer underfund med, att nio tiondelar af dem tillkommit på det sättet.

Så gäller det att rycka in på själfva uppsatsen. Besynnerligt nog tyckas många författare ha fasiligt svårt att göra en god början. De begripa inte, att man för att väcka läsarens uppmärksamhet måste strax nyttja ett talesätt, som lifvar och slår an. Jag har tänkt mig något i den här vägen: »En af de viktigaste, för att ej säga den viktigaste fråga, som i närvarande stund sysselsätter den civiliserade världen, är» — den, som jag då skrifer om, förstår du. »Det mest svårlös'a pro-

blem har i alla tider varit och är fortfarande»... »Den vackraste naturtafla är onekligen» — den, som jag beskriver o. s. v. Ser du, hemligheten är att icke spara på superlativer; jag har för länge sedan kommit under fund med, att det måtte vara det enda erkänt riktiga sättet att »ta publiken». Ty hur skall man eljes förklara de starka uttryckens ymnighet? Kanske du nu börjar förstå, att jag verkligen duger till att skriva?»

På denna vädjan fick jag ändtligen ett gynnsamt svar i form af ett vänligt leende. Uppmuntrad häraf fortsatte jag att redogöra för, hur jag ytterligare skulle bära mig åt, ehuru det ej var utan, att jag började fatta misstankar med anledning af min goda väns stora intresse. Tänk om jag brände mina skepp! Kanske hon tänkte fuska mig i yret! Jag beslöt därför yttra mig försiktigare och sade kort och godt: »Den egentliga uppsatsen skrifer sig ju nästan själf, när man har ordentligt reda på sig. Jag redogör för min mening om saken och förklarar andra åsikter i samma fråga för mer eller mindre oriktiga — ty så göra de vana författarinorna. Så skall jag förstas citera en vers här och där och helst också avsluta artikeln med en sådan. Ser du, det är ett godt stilistiskt grepp att flitigt citera de mest lästa skalderna. Sådant tar folk. Om de så själfva kunna den anförna versen utantill, känna de sig alltid öfvertygade om, att den är anbringad på rätt ställe.

I den sista afdelningen af skriferiet hör man för att understödja läsarens minne göra en repetition af allt, hvad man sagt förut, och den skall man inleda med »kort sagt», »med ett ord» eller något dylikt uttryck. Ja, nu har du hört, hur jag ungefär tänker mig saken.»

»Hör du, låt mig göra dig ett par samvetsfrågor. Känner du verkligen inre kallelse att skriva?» »Om någon har inre »kallelse« så är det väl jag, ty ingen människa i världen har uppmanat mig till författarskap, det försäkrar jag dig.»

»Och du kommer inte att anse den tid, du använder på det där, för bortkastad?»

»Bortkastad! Jag skall naturligtvis få betaldt för hvad jag skrifer; jag har sett i Iduns Breflåda, att goda uppsatser honoreras rundligt. Tänk så på, att hela hemmet får liksom »en högre lyftning» genom detta, för att icke nämna med hvilken glädje och stolthet min man, trots sina blåstrumpsfientliga teorier — de ge sig nog, när jag fått ett berömdt namn som författarinna — skall tala om »min hustru, författarinna», och barnen om »vår mor, författarinna».

Här gaf Susanna mig äntligen rätt och svarede:

»Ja, lyckliga de, som slippa skämmas för att deras hustru eller mamma gjort sig löjlig med skriferi. Det finns nog en hel mängd sådana, du.»

Min kära guvernant gjorde mig ännu en fråga, som dock lyckligtvis besvarade mig mindre än de öfriga, och det var om jag kunde skriva svenska. Jag tycker hon så gärna kunnat frågat, om jag är en bildad människa. Jag skulle inte kunna skriva mitt eget modersmål! Himlen vete, hvad nutidens guvernanter mena med sitt prat om att kunna skriva svenska. De tyckas tro, att den föregående generationen ej fått mera bildning än köksorna och la'gårdspigorna. Visserligen medger jag, att somliga skribenter ha ett underligt sätt att uttrycka sig, men det har jag alltid betraktat som ett slags originalitet. Aldrig har jag varit nog enfaldig att anta, att de skulle sakna förmåga att på ett fullt korrekt sätt skriva sitt modersmål. Jag medger, att det i våra tider kan vara en smula kinkigt med stafningen, men såväl den som interpunktionen åta sig ju förläggarna och redaktörerna. Eller hur?»

»Och så,» fortsatte Susanna, »tycks du ha glömt det viktigaste af alltsammans, nämligen att skaffa en redaktör, som tar emot, använder och — honorerar, hvad du skrifer.»

Detta, herr redaktör, tyckte jag var det enda förnuftiga hon presterat under hela vårt samtal. Naturligtvis behöfver jag en redaktör, och därför vänder jag mig till Er, »damernas egens», med frågan, om jag får skicka er mina »tankar».

Med utmärkt högaktning
En stackars landfru.

Postscriptum. Vilde blott nämna, att jag i september tänkt skicka er ett litet höstkväde, men att jag afstod därifrån, då jag i Iduns Breflåda såg, att Ni redan fått bortett ett par tusen dylika. Jag är emellertid till fullo öfvertygad, att särskildt min lilla »Höststämning» skulle i hög grad ha slagit an både på Er och er ärade publik.

D. S.

Från farmors ungdom.

Berättadt af henne själf och för Idun
upptecknad af Claës Lundin.

1.

Min far var borgare i Stockholm, och det var ansevärt nog på den tiden, en riktig hederstitel, tyckte man, äfven om man icke hörde till det högre borgerskapet. Egentligen var det stor skillnad på högre och lägre borgare, större till och med än mellan kunglige ämbetsmän och grosshandlare. De senare räknades till det högre borgerskapet, och sådana kaxar som Tottie & Arfvedson, Schwan och Schön och Bergman Olsson, Erdmann, Burgman och hvad de allt hette, som utgjorde börsens pelare och myndigheterna på börsbalerna, stodo ofantligt mycket öfver en handverkare, vore han äfven älderman, till och med öfver en bodhandlande, äfven om denne vore stadsmajor, såsom gamle Strindberg vid Stadssmedjegatan eller Johan Wedberg vid Storgatan.

Rangskillnaden var stor från ofvan och allt nedantill inom Stockholms borgerskap. Öfverst såg man de stora handelshusens innehafvare. Det fanns stora handelshus ännu för femtio år sedan. Så kommo de mindre betydande grosshandlarna, men de voro ingalunda sämre än bryggare och bagare eller slaktare, och likväl voro dessa ganska dryga patroner. Arfsägner om bryggarekungen Westman från Gustaf den tredjes tid spred ännu en viss glans öfver t. ex. handelsmannen och bryggaren Brandelius, handelsmannen och bagaren Piehl, som rådde om stora huset vid Drottninggatan, midt emot Hötorgsgränd, slaktareäldermannen Frodell på Söder och andra sådana storgubbar, i jämförelse med hvilka en kryddkrämare, hette han också Eurenus vid Lilla Nygatan eller Eisen vid Regeringsgatan eller Weber vid Kornhamn, var rakt ingenting, och en handverkare, vore det äfven själfve skraddareälderman Spångberg i Salviigränd, mindre än ingenting.

Varer all mänsklig ordning undergifna, hette det på den tiden, och den ordningen följdes mycket noga ända upp ifrån hans majestät och ända ned till sillpackare och vågkarlar, som hörde till stadens tjänstemän.

Så flicka jag var, fick jag ändå allt detta noga inpräntadt hos mig. Fruntimmerna följde naturligtvis faderns och mannens grad på samhällsstegen, såvida en flicka icke genom giftermål fick flytta upp en eller annan pinne, hvilket visst kunde inträffa, men ingalunda var vanligt och nästan aldrig orsakades af annat än hennes föräldrars goda förmogenhetsvillkor. Man gifte sig nog för pengar äfven på den tiden, kanske till och med oftare än i våra dagar.

Männen inom de olika borgerliga graderna umgingos visserligen icke med hvarandra, men träffades dock på allmänna sammankomster, t. ex. bland stadens femtio äldste. Fruntimmerna hade däremot ingen beröring med hvarandra. Om de också sutto i samma bänk i kyrkan, och äfven det hörde till undantagen, så hade detta ingen vidare inverkan. Det umgänge, som grosshandlaren son hade i skolan med handverkarens pojke, kunde alstra bekantskap, till och med vänskap för lifvet, förutsatt att den framtida ställningen vardt någorlunda lika, men sådana tillfällen funnos ej för flickorna. »Bättre mans barn», och gränsen för dem gick icke

alltid ned till det lägre borgerskapet, hade aldrig något gemensamt med de »sämre barnen». Till de senare räknade man dock, ädelmodigt nog, icke en bodhandlaren eller ens en handverksmästares dotter, så vida föräldrarna icke voro alltför fattiga, men hon stod vanligtvis så där midt emellan »bättre» och »sämre».

I fru Linds dansskola i Trångsund hade jag gjort bekantskap med en liten grosshandlaredotter, och vi tyckte mycket om hvarandra, men aldrig bjöd hon mig hem till sina föräldrars fina våning vid Skeppsbron, och då jag en gång frågade min mor, om jag icke fick be min lilla snälla danskamrat till oss, förklarade min mor, att det icke passade sig.

»Lika barn leka bäst», sade min mor, hvilken nog kände sig smickrad af att rika grosshandlaren dotter fattat tycke för mig, men dock ansåg ståndsskillnaden för stor och icke ville tränga sig på dem, som stodo öfver oss. Men hon höll också lika strängt på, att jag icke skulle umgås med barn af föräldrar, som ansågos »sämre» än vi.

Namnet *öfverklass* hörde man aldrig på den tiden, men begreppet fanns skarpt utbildadt, fastän gränsen mellan denna och *underklassen* stod högre upp än nu. Så hade också borgerskapet sin öfver- och underklass. Den förra kunde gå jämsides med åtskilliga statsämbeten, men var i sin ordning dock underklass till bördaristokratien, och det skulle fordras en rätt stor förmögenhet i reda pengar, skepp och bruksandelar för att den borgerliga öfverklassen skulle släppas in i umgänge med aristokratien. Däremot var den borgerliga underklassen själf öfverklass i förhållande till ej blott »arbetskarlar», utan också sina egna gesäller, lärgossar och pigor.

Min far hade både gesäller och lärgossar, och ehuru de hade mat i huset, intogo de dock icke sina måltider vid mästartens och hans familjs bord. Om detta för femtio år sedan ännu var sed i några handverkshus, började det dock att allt mera komma ur bruk. Det var endast vid högtidliga tillfällen, som gesäller och lärningar inbjödos till mästarten, och äfven då visste den senare och hans familj att iakttaga sin värdighet. Det kunde aldrig komma i fråga, att jag ens fick tala med lärgossarne, och för stor förtrolighet med en tjänstpiga var strängt förbjuden.

Hvar och en var herre öfver sin stackare, förhållandet mellan gesäller och lärningar var icke bara det mellan äldre och yngre, utan som mellan öfver- och underklass. Hela samhället iakttog noga rangskillnad, och det icke blott i umgänge, utan också i bostad och bohag, till och med i mat och dryck.

Ett förmöget handverkshus kunde nog ha råd kanske att äta samma slags mat som den kunglige ämbetsmannens familj, men det passade icke, och i möbler måste det vara enklare hos handverkaren, liksom i kläder och allt annat.

Handverkaren kände sin ringhet i jämförelse med de klasser, som stodo öfver honom, men var dock icke utan sin lilla stolthet, och på egenskapen af borgare satte han stort värde. Herre i sitt hus ville han vara, själfhärskare i förhållande till gesällerna. Lärgossarne stodo så lågt, att man icke tog deras ställning ens i betraktande. De voro slafvar, kanske icke så mycket under mästarten, hvilken var *alltför* hög för dem, som ej mera under gesällerna samt äfven under pigan. Sällan fanns det flere än *en* piga i handverkshuset, men en dryg del af sitt ar-

bete lade hon på lärgossarne. De måste bära ved och vatten, borsta skodon och förrätta alla andra gröfre göromål. Huru de under sådana förhållanden kunde lära yrket var obegripligt, men det tänkte jag som liten flicka naturligtvis icke på. Både min bror och jag betraktade Kalle, Janne och de andra lärgossarne som våra trälrar, och det besvärade oss icke det ringaste att i vår mån öka deras trälarbete.

Från kvinnans arbetsfält.

Studier från Stockholms horisont

af G. Gullberg.

XI.

Konstnärinnor.

»Das freie, frohe Künstlerleben!»
Hvilken lockelse för unga sinnen ligger det ej i tanken på konstnärns »lyckliga» lif! Triumferna, applåderna, blommorna och lagrarna! Det offentliga erkännandet, vännernas beundran, populariteten, allt detta innebär någonting frestande, lockande. I synnerhet är det triumferna från scenen, som tända eld i unga hjärtan. Hvilken af oss har icke i ungdomens dar känt denna egendomliga dragningskraft som scenen äger? Hvem af oss har icke åtminstone i en flyktig stund drömt drömmar, hvori teatern spelat en stor roll? Och huru ha icke våra hjärtan klappat af hänförelse vid våra tidigaste besök å teatern, hvars skenlif vi tagit för verklighet, hvars glitter vi trott vara det sanna guldet?

Rampens ljus förgyller allt! De urblekta målade skogarne på den nötta väfven stå i detta ljus i den härligaste grönska och fägring, teatergarderobens slitna dräkter blifva furstars och furstinnors prydnad, och glasbitarne i mässingsinfattningen Golcondas gnistrande skatter. Och huru sköna och ädla och stora blifva ej människorna i detta ljus, som förvandlar färghandlaren karmin till hälsans purpur och kommer pannans rynkor att försvinna under fettsminkets tjocka lager!

Så brusar salongens bifall ut i en åska af applåder, buketter kastas, bravorop skalla och svepa in de lyckliga där uppe på scenens golf i en atmosfär af smicker och beröm och stolthet — — —

Hvilken lycka måtte det ej ligga däri?!

Men på ett ögonblick förvandlas allt. Salongen, nyss strålade af ljus och glansen från damernas eleganta toaletter, nyss fylld af publikens bifallssorl och glada stämning, ligger nu tyst och tom. Scenen är mörk och dyster och rampens ljus är släckt. Skogarne bli åter gammal väf, de lysande dräkterna åter gamla paltor.

Och människorna! Med karminen och fettsminket tvättas osanningarna bort, de fula blifva åter fula, dygden åter last, hjälten åter den tarfliga hvardagsmänniskan, de stora tankarne, de ädla orden, de vackra handlingarna blifva åter till hvad de voro, småsinnade intrigspele, afund, strid och kif. Allt var blott ett sken, en hägring, som försvann, när teaterdrängen släckte rampens ljus!

Men ändå! *Allt* är icke blott sken af det, som visar sig på de bräder, som föreställa världen. I den spegel, som under några korta stunder ställts framför oss från scenen, ha vi skyttat vårt eget lif, våra fel och dygder, våra laster och brott, onda och goda

lidelser. I de ord, som klingat oss till mötes, ha vi hört maningsropen till oss att besinna oss och tänka på, hvad vår frid tillhör. Vi hafva konfronterats med oss själfva — i all vår nakenhet!

* * *

Rampens ljus lockar ungdomen, som svärmar däromkring. Ej minst den kvinnliga ungdomen. Men huru många bränna ej sina vingar därpå!

Att blifva en scenisk konstnär eller konstnärinna af rang fordrar i våra dagar stora betingelser, ej blott inre. Fordringarna på konstens barn ha höjts, i samma mån som aktningen för dem vuxit och deras sociala ställning förbättrats. Eller kanske är gången den omvända: de sceniska konstnärinnornas samhällseliga ställning har blifvit bättre, i den mån de ställt större fordringar på sig själfva.

Den tiden är nu väl så där tämligen förbi, då den unge mannen eller unga kvinnan steg direkt från ett eller annat obetydligt yrke upp på scenen. Nu fordras utom begåfning och lust äfven öfning, studier.

Något konservatorium för utbildande af skådespelare och skådespelerskor sakna vi dock, taget i dess vidsträcktare bemärkelse. Vi få tillsvidare nöja oss med hvad som finns, »Dramatiska teaterns elevskola». Vid denna skola lämnas undervisning i deklamation, plastik, scenisk framställning, literaturhistoria m. m., och är skolan hufvudsakligen väl afsedd för teaterns eget behof. Därifrån utgå dock elever till andra teatrar både i hufvudstaden och landsorten.

* * *

Konsten skänker icke i ett fattigt och litet land som vårt sina utöfvare rikedomens skatter. Tvärtom arbeta våra konstnärer väl i genomsnitt under små ekonomiska förhållanden. Dock har på senare tiden betydlig förbättring härutinnan uppstått.

En skådespelerska af rang kan vid vårt lands första scen väl drifva upp sina årsinkomster till ca 3 å 5,000 kronor, vid sekundteatrarne till något mindre. Jag talar nu icke om sångerskor och primadonnor »en vogue», hvilkas inkomster, beroende på konjunkturena, kunna stiga till betydliga belopp. Så inspelade en af våra berömda sångerskor — då operettdiva å Nya teatern — på en enda säsong 16,000 kronor — 100 kronor per afton under 160 aftnar! Men detta är undantag. En inkomst af ett par tusen kronor om året är det vanliga. En sådan inkomst är ju god nog, men så komma afbränningarna för toaletten. Ty de flesta toaletter får skådespelerskan bekosta sig själf. Mina läsarinnor kunna säkert lättare än jag bedöma värdet af dessa dyrbara toaletter, hvori våra skådespelerskor så ofta briljera på scenen. Drag detta värde från lönen — hvad återstår?

Och detta är i alla fall de lyckligaste, de som genom begåfning, geni, arbete och flit lyckats drifva sin konst till något mer än den hvardagliga medelmåttan — men de andra!

Den sceniska konsten har sitt proletariat, sitt väldiga proletariat. Alltifrån de hyggliga medelmåttorna, som för en knapp lön afton efter afton, år efter år, fylla scenens fordringar på obetydliga bifigurer och fyllnadsroller, ända ner till den dramatiska scenens statister, operans korister och balettens figurantskor.

Hur mången tänker — när han åskådar ett praktfullt féeri eller utstyrelstycke, ett

skådespel med mycket »folk» eller en lysande opera — på dessa stackars flickor, som i triåker och glitter fylla scenen med sin fågring för en aflöning af kanske 50 öre, 1 krona eller 2 kronor pr. afton, på dessa statister som spela »folk» för några ören, eller dessa små »balettråttor», som få göra ett hårdt och ansträngande arbete först på lärorummet, sedan på scenen för en lön som knappast räcker till tarlatan åt deras korta balettkjortlar?

Nej, man tänker ej på detta. Man ser blott det glittrande skenet.

De unga flickorna — och ynglingarne med! — som drömma om skådebanans triumfer, må därför tänka sig många gånger för och pröfva sig själfva energiskt, innan de låta sig gripas af teaterns armar. Ty en gång i dess nät, är det svårt att komma därur!

* * *

För musiken och de bildande konsterna ha vi särskilda läroanstalter uti K. musikkonservatoriums och K. akademiens för de fria konsterna undervisningsverk. Det förstnämnda, musikkonservatorium, har väl icke i främsta rummet till uppgift att utbilda konstnärer i detta ords stora betydelse, utan tvärtom att utbilda och examinera personer, som önska anställning som organister, kyrkosångare, musiklärare vid allmänna läroverken eller musikdirektörer vid militärkårer. Men likväl drömmer nog mer än en af konservatoriets alumner om att drifva det längre än så. Att få bestiga operans scen, kanske att blifva en ny »nordens näktergal», en europeisk »diva». Eller — om det ej är i strupen, utan i fingrarna man ser sin framtid — om den store berömde, frade viol- eller pianovirtuosens glänsande framgångar.

Drömmar gå som strömmar! Huru många, som drömt sig en Kristina Nilssons triumfer, får ej nöja sig med att sjunga biroller på scenen eller kanske blott en röst i kören? Huru mången, som velat blifva en Popper-Menter, slutar ej med att vara glad att få ge undervisning i skalor åt gensträfviga barn?

Men, låt vara! De böra icke låta nedslå sitt mod därpå. »Skam i den djäkne, som icke har biskopsstolen i kikaren.» — Vi skola sätta målet högt, äfven om vi ej kunna nå det!

Undervisningstiden vid musikkonservatorium, som står under musikaliska akademiens inseeende, är indelad i två terminer, vårterminen från den 15 januari till 31 maj, höstterminen från 1 september till 15 december.

Sökande till elevplats skall personligen anmäla sig å de tider, som för hvarje termins början meddelas i annons.

För att varda till elev antagen fordras:

1) anlag för musik samt så mycken utbildning i det ämne, i hvilket undervisning önskas, att anlaget tydligen framstår;

2) nöjaktig insikt i musiklärans elementer svenska språkets läsande och skrifning samt räkning;

3) ålder af minst tolf, högst tjuguar; dock må den, som önskar undervisning i orgel, sång eller komposition, vinna inträde vid högst tjugufem års ålder;

4) prästbetyg, utvisande god fräjd, läkareintyg om god hälsa samt tillståndsbevis af målsman.

Elev erlägger vid inträde i konservatorium inskrifningsafgift med fem kronor samt en terminsafgift af tre kronor. Från terminsafgiften kan dock befrielse vinnas af elev, som kan styrka sin medellöshet och är känd för flit och godt uppförande.

Examen anställs efter hvarje termin. Undervisningstiden får icke utsträckas utöfver 3 terminer i hvarje hufvudämne.

Åt fattiga elever, som utmärkt sig, utdelas stipendier och gratifikationer.

* * *

Akademiens för de fria konsterna undervisningsverk omfattar skola för målare- och bildhuggarekonst.

I den förra upptagas äfven kvinnliga elever, men ej i den senare.

Läroåret, som börjar den 1 september, fördelas i två terminer. Ansökning om inträde vid läroverket skall skriftligen affattas och ställd till läroverksnämnden, vara till direktionen inkommen före den 20 augusti.

Vid ansökningen skola vara fogade intyg om fullständiga namn, födelseår, ålder, fräjd och kunskaper samt, därest inträdessökande är omyndig, tillstånd af målsman. Ingen elev antages, som ej nått 15 år.

Inträdesfordringarna i målare- och bildhuggareskolan äro:

att medels betyg eller annorledes visa sig innehafva sådant mått af allmän bildning, som af läroverksnämnden anses nödigt för tillgodogörandet af undervisningen;

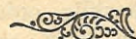
att medels företeendet af teckningar samt af betyg visa sig innehafva erforderlig färdighet i klotsritaing med skuggning samt i teckning efter landskaps- och figurplanscher, skulpterade ornament och delar af människofigurer;

att medels ritningar och betyg styrka sig ha genomgått en förberedande kurs i linearritning och perspektiv samt

att genom bifogande af på egen hand utförda teckningar och utkast visa sig äga anlag för konstnärlig verksamhet. Dessutom måste sökanden aflägga prof.

Skolan är indelad i två klasser, och elev må ej åtnjuta undervisningen i den lägre mera än 3, i den högre mera än 4 år.

Undervisningen är konstnadsfri, och elever hafva utsikt att erhålla resestipendier och gratifikationer, som utdelas vid de årliga examina och täfvingarna.

Husliga scener.

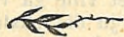
Det ligger något afskräckande öfver dessa två ord: husliga scener. De bilda ej blott skuggsidorna, utan till och med den djupa, mörka nattsidan i månet hem. Man kunde med skäl förlikna dem vid ett åskväder, de ha i mycket dess karaktär, sakna blott dess välgörande efterverkningar. I stället för att rensa luften och gifva svalka göra de den för det mesta tung och tryckande. Hvem har icke ofta mycket mot sin vilja blifvit vittne till dylika »husliga scener»?

Ofta tränger ljudet af vredgade ord, högljudt skrik och gråt, ja, smällande i dörrarne ända ut på gatan. Och hvarför egentligen? Undersöker man saken närmare, har man i de flesta fall gjort en mygga till en elefant. För bildade människor är ett slikt uppförande ovärdigt, och i ett bildadt hem, det vill säga där det råder en verklig hjärtats bildning, kunna slika scener slätt icke förekomma. Någon enstaka gång kan väl gallan koka öfver äfven hos de saktmodigaste, och i den första upphetsningen säger man mycket, som helst borde vara osagdt, men allt hålles dock inom rimliga gränser: själfbehärskning och

ädel måtta äro den bästa pröfvostenen på sann bildning. Detta borde enhvar af familjens medlemmar betänka och lägga på hjärtat samt af all makt sträfva förekomma sådana scener i stället för att framkalla dem. Isynnerhet är detta föräldrars plikt, de borde som familjens öfverhufvud hålla på dess värdighet. Där kan ju inte alltid vara solsken i hemmet; daglidags förekomma så många förgelser, som äro mycket lämpade att göra lammet till en tiger; men detta oaktadt borde man aldrig tappa herraväldet öfver sig själf. Obehagliga ordvexlingar, barnens bestraffningar, tjänstfolkets tillrättavisning, allt sådant bör försiggå så snabbt som möjligt, med dämpad stämma och mellan fyra ögon. Först då blir intrycket kraftigt och verkan god. Man tror, att skrik, stöj och bannor skola uppväcka fruktan och injaga respekt, men de verka oftast motsatsen. Tror man verkligen på allvar, att tjänstflickan passar bättre på soppan nästa gång, om man har slungat locket i hufvudet på henne? Barn borde också, från det de äro små, vänjas att icke vråla af alla krafter, om de agas; det är oftast bara ett tecken på trots och egensinne, och denna fula vana kan lätt undertryckas genom ett energiskt och konsekvent uppträdande.

Ofta nog förekomma också sådana scener i afsikt, att ens medmänniskor skola få veta, hvilken plågad varelse man är, man vill uppväcka medlidande, göra uppseende, bli intressant. Detta är det föraktligaste af allt, och hos alla finkänsliga naturer väcker det endats motvilja och afsky, ty de upptäcka snart öfverdriften och hyckleriet. Ett ädelt sinne prisgifver icke sina heligaste, innerligaste känslor — det må nu vara i glädje eller sorg — för främmande blickar. Hvilken är väl den onda världens uppriktiga mening och dom om ett brudpar eller äkta folk, som spela ömma och oskiljaktiga inför alla människor, eller en änka, som högt jämrande och vridande sina händer följer sin mans lik till grafven? Ju lugnare och mera obemärkt ett hus föres, ju mindre man vet om det, dess mer aktning utåt, dess mera lycka och fred inåt.

»På tystnadens träd hänger frukten: fred.»

Matlagning

som läroämne i våra flickskolor.

I oktober 1882, således nu för tio år sedan, öppnades i Stockholm en kvinnlig läroanstalt, som redan utfört ett berömligt värf och som, i fall ej goda tecken svika, hädanefter kommer att få en stor betydelse för hela vårt land.

Behovet af en anstalt, där, mot en ringa afgift och på jämförelsevis kort tid, unga kvinnor af arbetsklassen kunde, omedelbart efter den egentliga skoltidens slut, få lära sig konsten att laga mat, var i hög grad trängande. Professorskan fru *Anna Retzius*, född *Hierta*, inrättade därför vid nämnda tid med ett af stiftelsen *Lars Hiertas* minne lämnadt anslag af 5,000 kronor för en gång en matlagningsskola, hvilken, i olikhet med de s. k. »hushållsskolorna», endast afsåg undervisning i matlagning.

Under den första tiden kräfdes anstalten icke obetydliga tillskott, men erhöll också genom sin stiftarinnas allt hvad hon behöfde. Från mitten af 1886 har skolan likväl burit sig och på sista åren till och med lämnat något öfver-

skott, hvilket användts till främjande af skolans och sakens intressen.

Matlagningsskolans stiftarinnas, som länge hyst den öfvertygelsen, att huslig ekonomi borde, såsom redan skett på flere ställen i utlandet, hos oss upptagas på de högre flickskolornas läroplan, hembjöd redan i början af 1891 denna anstalt såsom gifva åt Högre lärarinneseminarium och den därmed förenade Normalskolan för flickor, med villkor att därstädes skulle anordnas undervisning i huslig ekonomi åt eleverna vid nämnda läroverk.

Chefen för ecklesiastikdepartementet fann detta uppslag till en mera praktisk anordning af den kvinnliga uppfostran »vara väl värdt att taga vara på». Efter hans förmenande vore det dock fördelaktigare, om matlagningsskolan fortfarande blefve den nuvarande ägarinnans enskilda egendom; han hemställde därför till fru *Retzius*, om hon ville kvarstå som anstaltens ägarinna, men upplåta densamma för undervisning i huslig ekonomi åt elever vid seminariet och normalskolan, hvarpå ägarinnan svarade med att *helt och hållet* ställa skolan till de nämnda läroverkens förfogande, hvarjämte hon förbundit sig att till dem öfverlämna den vinst, som affären kan komma att gifva äfvensom att ansvara för möjligen uppstående förlust.

Med anledning här af beviljade senaste riksdag ett anslag för 1893 af 5,000 kronor till Högre lärarinneseminarium att användas dels till aflöning åt en lärarinna i huslig ekonomi, som tillika skall vara matlagningsskolans föreståndarinna, dels till erläggande af månadsavgifterna för de elever, som erhålla undervisning vid matlagningsskolan och till bestridande af kostnaderna för undervisning i sådana ämnen (kemi, fysiologi, bokföring m. m.), som stå i nära sammanhang med den husliga ekonomien.

En af seminariets elever, med goda studier i naturvetenskapliga ämnen, hade redan tidigare erhållit ett statsunderstöd för att i utlandet (Tyskland, England och Belgien) taga kännedom om undervisningen i detta ämne. Denna studieresa anträdades, som vi redan förut i *Idun* omnämnt, i september förlidet år och afslutades i somras. Den 1 september detta år tillträdde den sålunda utbildade lärarinnan, fröken *Ingeborg Wallin*, sin plats som föreståndarinna vid matlagningsskolan, och samtidigt tog vid denna anstalt den nya undervisningen i huslig ekonomi sin början. Eleverna i nu pågående läsårs matlagningsskola äro tjugi.

Med hjärtliga välönskningar hälsa vi den nya statsinstitutionens framträdande och foga därtill en önskan och förhoppning, att det af statsmakterna gifna goda föredömet snart må vinna efterföljd vid många kvinnliga läroverk, både högre och lägre.

Ur notisboken.

»*Au bonheur des dames.*» I juni 1891, inkommo till Stockholms tullkammare transito-Göteborg från utlandet 4 kollyn klädespersedlar, adresserade till »grefvinnan *Murossy*». Adressaten hördes emellertid icke af, hvarför i enlighet med tullstadgan varorna utbjödos å offentlig tullauktion, hvilken ägde rum tisdagen den 18 dennes.

Vid uppackning af de mystiska lärarne befunnos de innehålla för damgarderoben så godt som oskattbara artiklar: klädningar och rober af tjockaste siden och dyrbaraste sammet samt kappor med pälsverk och snörmakerier — i få ord allt hvad den moderna och eleganta damvärlden kan önska sig. Också hade vid auktionen infunnit sig en mängd damer, liksom våra mest framstående modeaffärer dit skickat ombud.

Auktionen inbragte dock på det hela taget en spottstyfver, ty de dyrbara klädespersedlarne voro värderade till omkring 40,000 francs, då auktionssumman uppgick till endast 3,000 kr.

Grefvinnan *Murossy* skall i ett olyckligt äktenskap hafva varit förenad med en stenrik ryss. Hon hade dock vunnit skilsmässa; men på väg att söka friheten och lyckan hade hon plötsligen aflidit — och detta skall vara anledningen till, att hennes tillhörigheter kommit på villospår.

*

Den ena af »*Sörmlandsflickorna*», jungfru *Karolina Jansson*, har efter uppnådda 70 lefnadsår den 13 d:s i Upsala skattat åt förgängelsen. I förening med en efterlevande syster, *Charlotta Jansson*, idkade den aflidna redan på 1850 talet en af dåtidens ungdom väl känd tillverkning af bakelser och strufvor. Man frågade ej efter, att lokalen var liten och anspråkslös, utan man gick dit, väntade till det blef färdigt, åt och var belåten.

Då det visade sig, att affären ej lämnade den pekuniära behållning, som för existens var nödig, blef den öfvergifven, och de båda systrarna, hvilka inom studentkåren buro namnet »*Sörmlandsflickorna*», slogo sig på matlagning och inackordering. Rörelsen gick med lif och lust. Mången af dem, som nu äro »män i staten», torde från studiitiden erinra sig »*Sörmlandsflickornas*» bostad som ett godt matställe och ett välvilligt, gästfritt hem. Samvetsgranna och redbara, med gammaldags åsikter, sågo »*flickorna*» icke i främsta rummet på egen vinst; de räknade mera med hjärtat än med hufvudet, och följderna blef, att de, som jämväl lidit ekonomiska förluster, under senare åren fört en bekymmersam tillvaro.

*

Kvinnliga vetenskapsidkare. Filosofie kandidat *Anna Doberck*, dotter till konstnemen *Doberck* i Köpenhamn, har af engelske kolonialministern anställt såsom assistent vid meteorologiska observatoriet i Hongkong.

För första gången i Belgien aflade den 15 dennes ett fruntimmer, fröken *Marguerite Gombert*, examen till vinnande af filosofie doktorsgraden vid universitetet i Brüssel. Fröken *Gombert*, som endast är 22 år gammal, är filolog, och hennes hufvudämne är grekiska språket och litteraturen.

Teater och musik.

Kungl. operan uppförde i tisdags »*Gioconda*», och i denna operas titelroller tog fru *Caroline Östberg* afsked af Stockholmspubliken för att dagen därpå oåterkalleligen anträda resan till Amerika. Afskedet var gripande. Af den fulltaliga publiken efter hvarje akt flere gånger framkallad, blomsterhöljad och bekransad, visade den framstående konstnärinnan tydligt, hur djupt rörd hon var. Deuna rörelse märktes och under själfva operans gång. Ovationerna kulminerade efter sista akten, då fru Ö. framkallades väl ett dussin gånger samt måste framträda genom dörren på den nedsläppta järnridån. Efter det formliga blomsterregn, som kom fru Ö till del, kunde hon ej återhålla sina tårar, och i salongen fanns väl ock knappast ett öga, som var torrt. Då föremålet för dessa ovationer till slut gjorde tecken, att hon ville säga något, uppstod en dödystnad i salongen, och man hörde endast konstnärinnans under tårar frampressade ord: »Farväl! Jag kommer snart åter!» Dessa ord hälsades med bedöfvande jubel och näsduksviftningar, hvarefter publiken aflägsnade sig. Kungen samt prinsarne *Carl* och *Eugen* öfvervoro föreställningen och deltog lifligt i bifallet.

Ja, i fru *Östbergs* eget och härvarande musikvärlds intresse hoppas vi, att konstnärinnans löf om snar återkomst måtte uppfyllas, på samma gång vi naturligtvis önska henne all den framgång, hon själf hoppas af sin resa.

På torsdagen i denna vecka skulle fru *Jungstedt-Linden* börja ett gästspel som *Carmen*, i hvilken roll hon skördat stora triumfer i Göteborg.

K. Dramatiska teatern. Bland våra icke allt för talrika dramatiska författare intager numera *Knut Michaelson* obestridt en bland de främsta platserna. Han har under de senaste åren arbetat flitigt, och hvarje nytt stycke af hans penna har betecknat betydande framsteg. Hans senaste verk, komedien »*Fit ungarls hem*», gick på torsdagen i förra veckan för första gången öfver *Dramatiska*

